

Korsene ved Sludstrup

Af Karl Rønne

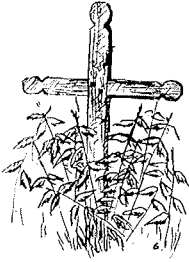
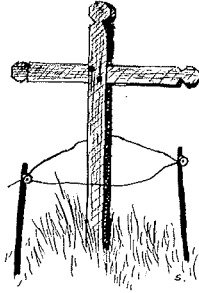
Hellig Anders kors på Hvilehøj ved Slagelse er landskendt efter det berømte sagn og på grund af den litterære opmærksomhed, stedet har nydt ved omtale af så kendte skikkelser som H. C. Andersen og A. Oehlenschläger. Mindre kendt er de to kors rejst ved Sludstrup lige syd for Slagelse og de sagn, der knyttes til dem.

Gennem landskabets ellers jævne overflade syd for Slagelse strækker der sig ved Sludstrup en bred fladbundet dal, der sine steder har ret stejle skrænter. Fra gammel tid er denne slugt blevet sat i forbindelse med byens navn, så det endogså på udskiftningskortet fra 1769 skrives Slugtstrup. Andre har fra gammel tid søgt landsbynavnets oprindelse i ordet sluse, der skulle have været et sluseanlæg i dalbunden for at regulere vandtilførslen til en mølle. Den ældst kendte skrivemåde fra 1324 er imidlertid Slustorp, og da torpnavnene næsten altid er forbundet med et personnavn i forleddet, må forstavelsen også her formodes at dække over et nu ukendt personnavn. Den bratte dalsænkning ved Sludstrup og Falkensten sættes imidlertid af arkæologerne i forbindelse med omegnens rigdom på kildevæld. Deres nedbrydende virkning på jordoverfladen skal gennem tiderne have medvirket til skrænternes opståen. Det oprindelige navn for Falkensten var da også Pebringe, et navn, der måttes i forbindelse med ordet pible, altså stedet hvor kilder pibler frem, og netop ved en af disse kilder finder man det ene kors.

Det står i et krat lidt nord for Sludstrup kirke, men kun

Korsene ved Sludstrup

hvis man er godt stedkendt, er det muligt at finde frem til det. For blot et halvt hundrede år siden, før beplantningen blev foretaget, lå det på åben mark. Det andet kors findes meget synligt lidt inde på marken ved landevejen mellem Sludstrup

*Korset ved Brosi kilde**Skørpinge-korset*

og Skørpinge. De to kors er ganske ens af udseende, knapt et par meter høje og med korsarme på henved en meter. De skal fra gammel tid være fornyet af egetræ i uændret skikkelse.

Disse kors må i deres oprindelse føres langt tilbage, selv om man ikke med sikkerhed kan føre deres tilstedeværelse længere tilbage end til omkring 1720. Imidlertid mener Thorkild Gravlund at kunne påvise, at de gamle herredsgrenser ofte har været afmærket ved kors. For Skørpingekorsets vedkommende kunne dette godt passe, det står i al fald nær grænsen mellem Flakkebjerg og Slagelse herred. At man fra meget gammel tid har rejst kors på bemærkelsesværdige steder viser bl. a. bynavnet Korsør, som tolkes i retning af »strandbredden med kors«, her måske som sømærke. Men først fra godt og vel to århundreder siden har man sikker historisk viden om kor-

Karl Rønne

sene ved Slagelse, da de ældste efterretninger om dem findes i en præsteindberetning.

Helt fra den tid har der rådet den opfattelse, at deres forfald ville medføre »Skade ey alene paa Jordens Afgrøde, men ogsaa paa Quæg og Bæster«. Endnu i 1962 kunne følgende beretning herom høres på stedet: Da korset her ved kirken for et par år siden blev knækket under besøg af nogle højskoleelever, varede det ikke længe, før der kom sygdom blandt besætningen oppe på Falkenstein. Flere kreaturer døde, uden at man vidste hvorfor. Men da godsejeren fik at vide, at korset var knækket, gav han straks en gammel tømmer besked på at lave et magen til det gamle. Tømreren gik ud til kilden for at hente stumperne, men da han bøjede sig ned efter dem, gav det et mærkeligt knæk i ryggen, som han ikke forvandt, før korset igen var rejst. Da forsvandt sygdommen iblandt kvæget også snart igen.

Kilden, hvorved korset står, var endnu for få år siden en stensat brønd ca. 3 alen i diameter, men fremtræder nu desværre blot som en ubestemmelig sump. Det var i høj grad ønskeligt, om også denne del af det lille minde blev istandsat og passet og oprenset efter gammel skik. Kilden benævnes med flere navne, der dog synes af samme oprindelse: Brikses kilde, Brixi, Brøsi eller Prøjses kilde. En i Nordens middelalder kendt helgen Sct. Bricius er det nærliggende at tænke på i denne forbindelse, men også andre navne kan sættes i forbindelse med kildenavnet: Sct. Briciua og Sct. Bricinīs. Sludstrup kirkes værnehelgen den svenske Sct. Birgitte kan tilsyneladende ikke komme i betragtning her. Men i helgenfortegnelser anføres navnet meget ofte som Sct. Brigitta, og skal man herefter pege på et bestemt navn som oprindelse til kildens må det vel blive den hellige Brigitta.

Korsene ved Sludstrup

Her ved kilden har der ved sankthanstid fundet de kendte tilstrømninger sted af syge og lidende om det helbredende vand som ved andre gamle helligkilder. Dagen forud foretoges der – fortælles det – ved herremanden på Pebringegården en oprensning og istandsættelse ved kilden. Mønter fra kildeofre er da også fundet for ikke så forfærdelig mange år siden. Her ved Brixi kilde skal en hollandsk skipper have gevundet førligheden i sit »visne« (lamme) ben. Han skænkede derfor kirken et ben af guld, som kirken anvendte til køb af jordegods. Selv om man forholder sig skeptisk til denne beretning som helhed, er i al fald så meget rigtigt, at Sludstrup kirke fra gammel tid virkelig har ejet meget jord. Det gælder nu for det første jorden om kilden. Denne jord har, som udskiftningskortet fra 1769 viser, været »kirkejord«, men spredt om både i Sludstrup og Harrested har der på den tid ligget adskilligt kirkejord. Allerede fra 1398 berettes endelig om »Sludtorp Kirckegaardt udj Sorbylille«, som kun kirkeværgen må befatte sig med, utvivlsomt en gård henhørende under Sludstrup kirke og så anselig, at der til den var knyttet gæstetripligt for prioren på Antvorskov. Udskiftningskortet viser foruden en del jord betegnet som kirkejord også ret omfattende spredte arealer betegnet som »præstejord«, selv om præstegården altid har ligget i Slotsbjergby. Det må formodes, at denne præstejord har sin oprindelse fra 1509. Da fik nemlig præsten i Slotsbjergby skænket en gård i Sludstrup som erstatning for det tab i præstetiende, han led, ved landsbyen Gækkelunds nedlæggelse og indlemmelse i Antvorskov gods. Bønderne i Gækkelunds 9 gårde måtte jo fraflytte sognet, og tabet af disse tiendeydere søgtes altså opvejet med gården i Sludstrup. Bl. a. lå der præstejord langs grøften mellem Falkenstens jord og Sludstrups byjord, broen over den kaldes

Karl Rønne

endnu »Præstebroen«. Det kunne da tænkes, at det ovennævnte sagn om guldbenet har tjent det formål at give en forklaring på Sludstrup kirkes usædvanlige jordtilliggender for en ellers ubetydelig landsby.

Vender vi os nu mod Skørpingekorset, rejst lidt fra vejen, men dog synligt for alle, der kommer forbi, så møder der os her følgende beretning om dets rejsning: En rig frue har på dette sted født et barn, mens hun var på rejse og satte korset til minde. Det er ikke i samme grad som kildekorset omgivet af en sagnkreds, men bevares dog stadig, selv om det står temmelig ubekvent et stykke inde på marken. Der fortælles da også, at dets oprindelige plads var ved vejkannten, men da vejen for nogle år siden blev lagt om, flyttede ejeren det ud til den nye vej. Men så kunne de ikke få ro i huset. Hver nat gik hakkelsesmaskinen af sig selv, og det nyttede ikke, de bandt den fast om aftenen. Først da ejeren flyttede korset hen til sin gamle plads, blev der atter ro om natten.

Endelig er de to kors også knyttet sammen ved en sagnkreds om to brødre, der kom i strid om en pige på Falkenstein. Ved den ovennævnte Præstebro gav de hinanden »ulivssår«, den ene sank død om ved kilden, den anden søgte at flygte, men ved vejen til Skørpinge sank også han død om. Begge steder blev der rejst kors, som siden holdes ved lige af frygt for ulykker på kvæg og afgrøde. Denne beretning kendes i mange forskellige udformninger, der dog i hovedtrækkene er de samme som ovenstående. Den findes både fortalt hos Uhrskov, Thiele, Sv. Grundtvig, i Arnskovs samlinger, Slagelse, og Dansk Folkemindesamling har tre andre udformninger. Kun om de to dræbte hersker der nogen uenighed. De angives snart som to kræmmere, to munke, to karle på Falkenstein eller som to disciple i Slagelse skole, men altid opfattes de som

Korsene ved Sludstrup

brødre. Fyldigst og farverigest findes sagnet gengivet i »Sorø Amtstidende« 2. august 1869 som en længere novelle i stærkt romantiseret form. En frodig folkefantasi har stadig arbejdet videre med stoffet og broderet omkring det. Der skal yderligere – siges det for sandt – findes et tredje kors, der sættes i forbindelse med pigen, men det er muret inde under hovedtrappen på Falkenstein.

Kun én lokal beretter er helt uenig med den her anførte tradition. Han fortæller, at de to kors er rejst over faldne munke fra Antvorskov kloster. De kæmpede mod røvere eller vendere, der ville overfalde byen. Nu er der jo virkelig historisk baggrund for venderkampe i disse egne gennem Saxos beretning om Absalons kamp ved Boeslunde d. 12. april 1158. Efter vendernes forsmædelige nederlag – fortælles det nemlig - at rester af de slagne fjender søgte skjul i omegnen af Antvorskov, og det er da nærliggende at antage, at man herfra har søgt at uskadeliggøre dem. Det omhandlede sagn kan udmærket passe ind i denne sammenhæng. Udtrykket »to brødre« kan naturligt forstås som to munke, at de »fik ulivssår i kamp« passer også godt i venderberetningen. Tilføjelsen i de senere beretninger »med hinanden« må da tilskrives sammenblandinger med andre sagn eller blot en tilføjelse, der kunne skabe ny sammenhæng, da den egentlige var gået i glemme. Der ville heller ikke være megen grund til at rejse mindekors over et par brødre, der i jalousi kommer op at topes om en pige. Derimod er det helt i overensstemmelse med gammel skik at hædre frihedskæmpere med mindesmærker på det sted, hvor de satte livet til i kamp mod fjenden.

Nogle beretninger slutter da også: Der er dem, der påstår, at man undertiden om natten kan se de to brødre gå arm i arm ad vejen fra Skørpinge til Antvorskov, en slutning, der peger

Karl Rønne

---

i retning af, at de to brødre skal opfattes som munke, og at disse munke har udstået en fælles kamp.

Selv om denne tolkning kan bringe lidt sandsynlighed ind i sagnene omkring de to kors, er og bliver den kun en formodning, som næppe lader sig sandsynliggøre tydeligere. Det er dog på den anden side altid af interesse, når spredte lokale træk kan sættes ind i en rigshistorisk sammenhæng.

Litteratur og henvisninger:

(ud over almindelige håndbøger eller de i teksten nævnte kilder)

Danske Atlas III s. 6, VI s. 262.

Fenger: Alterkalken i Sludstrup. Kirkehist. saml. II.

Fenger: Helgensager. Kirkehist. saml. II.

Hoffmanns Fundationer VIII s. 116.

Jacobsen: Kvægpesten 1745-52. Hist. samf. årbog 1937.

Knudsen: Helligkilder. Hist. samf. årbog 1920 og 21.

Olrik: Danske helgeners levned.

Præsteindberetninger 1759 (landsarkivet).

Schmidt: Danske helligkilder 1926.

Den ældste danske arkivregistratur.

Desuden bygges nogle steder udelukkende på stedlig mundtlig tradition.

Tegningerne skyldes Sigrid Rønne.